

—Aproximació bibliogràfica a l’obra de Joan Sales

JOSEP-VICENT GARCIA

La bibliografia que presentem és un intent d’inventariar tota l’obra de Joan Sales i Vallès. Hi hem inclòs els seus articles a les revistes de l’exili i del país, els seus pròlegs o els assaigs publicats en llibres col·lectius i la feina editorial de curador fora de Club Editor. Hem inclòs també les referències al treball editorial o els articles —tot i sense signar— que s’han considerat que són obra de Joan Sales.

1. Obra literària: assaig, correspondència, novel·la, poesia i teatre

Viatge d’un moribund, Barcelona: Ariel, 1952.¹

Tirant el Blanc, pròleg de Ferran Soldevila, 120 dibuixos i 6 aquarel·les d’Elvira Elias, adaptació i vocabulari de Joan Sales, Barcelona: Ariel, 1954.²

1. La segona edició d’aquest volum de poemes, que de fet conté quatre llibres, va ser conjunta amb *Cartes a Màrius Torres*, Barcelona: Club Editor, 1976. N’hi ha també una edició especial que conté quatre cartes de Sales a Torres i una selecció dels poemes del primer: *Viatge d’un moribund*. *Joan Sales*, col·lecció divulgació i cultura, *Avui*, núm. 4 (gener 1984).

2. És una adaptació de la novel·la de Joanot Martorell i Martí Joan de Galba. Era el volum cinquè de la col·lecció *Rondalles* de l’editorial Ariel. Va ser reeditada posteriorment per Edicions del Mall (1979), amb els dibuixos, pròleg i vocabulari; per Editorial Laia (1985) i per Columna (1990). Hi ha també una edició enregistrada —un àudio llibre— en cinc cedés de l’adaptació de Sales recitada per Xavier Gilabert, Barcelona: A Cau d’orella, 2005.

«L'oncle d'Europa», *Miscel·lània del Club dels Novel·listes 1956*, Barcelona: Aymà, 1956, p. 63-70.

Incerta glòria, Barcelona: Aymà, 1956, el Club dels Novel·listes, 5.³

«[Invoquem sempre, en ton perill]», *Corona literària oferta a la mare de Déu de Montserrat*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1957, p. 310.

En Tirant lo Blanc a Grècia: òpera bufa, Barcelona: Club Editor, 1972.⁴

Cartes a Màrius Torres seguides de *Viatge d'un moribund*, Barcelona: Club Editor, 1976.⁵ 2a ed. 2007.

El vent de la nit, Barcelona: Club Editor, 1983.⁶

Cartes de guerra, Barcelona: Club Editor, 1986, Club de Butxaca, 37. 2a ed. 2003, amb una presentació de Núria Folch de Sales.

En Tirant lo Blanc o Qui mana a can Ribot, Barcelona: Club Editor, 1990.⁷

3. Aquesta novel·la ha tingut diverses edicions amb textos de diferent llargada i amb variades modificacions o tractaments editorials. És considerada definitiva i completa a partir de la desena edició que va publicar el Club dels Novel·listes de Club Editor en 1999 a cura de Núria Folch i Pi. Per a una informació detallada vid. N. Folch, «La llarga història d'*Incerta glòria* i de les seves successives edicions», pròleg a la desena edició de la novel·la, Barcelona: Club Editor, 1999, p. I-X. La nota sense signar de Sales a *Incerta glòria* és reproduïda a *L'altra cara de la llengua*, X. Pericay (ed.), Barcelona: Empúries, 1987, p. 92.

4. *En Tirant lo Blanc a Grècia* és una òpera bufa estrenada en 1958 al Palau de la Música Catalana, representada altres vegades al mateix Palau i al Teatre Romea. A la Biblioteca Valenciana es conserva de Joan Altisent, qui va compondre la música, una partitura vocal corresponent a una arieta de la Vídua Reposada.

5. Hi ha una obra teatral, *És molt Màrius* (2003), basada en els poemes de Màrius Torres i les cartes de Sales al seu amic. L'autor literari és Lluís Rovira Masnou i va ser estrenada per la Companyia Tint Taradell Teatre dirigida per David Sala Molist.

6. *El vent de la nit* és una novel·la que s'origina de les «Últimes notícies» d'*Incerta glòria*. Apareix com a tal per primera vegada a la cinquena edició d'aquesta, del Grup del Llibre en 1981 i n'és la darrera part. I en volum independent en 1983, a la col·lecció del Club dels Novel·listes de Club Editor.

7. *En Tirant a Grècia o Qui mana a can Ribot* és la comèdia sobre el Tirant que es va publicar pòstumament. Els punts en contacte o les diferències entre aquesta i *En*

Miquel Costa i Joan Sales, *Converses i dites de Martí Rialp, Els òrsides*, Barcelona: Club Editor, 1989, p. 137-152.

Epistolari Joan Coromines & Joan Sales, a cura de Josep Ferrer i Joan Pujadas, pròleg d'Albert Manent, Barcelona: Fundació Pere Coromines, 2004.

Cartes Completes (1960-1983)/Mercè Rodoreda/Joan Sales, a cura de Montserrat Casals, Barcelona: Club Editor, 2008.

2. Obra traduïda de Joan Sales

«Adéu a la Creu del Sud», del *Diari d'un moribund*, dins *Voces que te han cantado: selecció de poesia religiosa*, traducció, selecció i edició de Paulina Crusat, Barcelona: Juventud, 1970, p. 92.

Gloire Incertaine, traducció de Bernard Lesfargues, París: Gallimard, 1962.

2a edició: *Gloire Incertaine, suivi de Le vent de la nuit*, traducció de Maria Bohigas i Bernard Lesfargues, préface de Juan Goytisolo, París: Tinta Blava, 2006.

Incierta gloria, traducció de Carlos Pujol, Barcelona: Planeta, 1962.

Uncertain glory, traducció de David H. Rosenthal, Houston: American Institute for Catalan Studies, 2002.

Tirant lo Blanc a Grècia, l'òpera bufa, les explica Núria Folch: «En bona part l'òpera bufa i la comèdia són coincidents, i la majoria de les diferències són només de cara a dir cantant, o en cor, els versos que deia una sola persona parlant, no li semblà aleshores convenient a Joan Sales d'editar també la comèdia.», Núria Folch, «Joan Sales i *Tirant lo Blanc*», *Serra d'Or*, núm. 365 (maig 1990), p. 62-63.

3. Articles en publicacions periòdiques

«Qüestions de llenguatge: les oracions negatives», *Full Català*, núm. 6 (març 1942), p. 8.⁸

«El nom comú», *Full Català*, núm. 6 (març 1942), p. 10-11.

«Records de Xàtiva», *Full Català*, núm. 7 (abril 1942), p. 3-4.

«Qüestions de llenguatge: pronoms i adjectius possessius. Consultori», *Full Català*, núm. 7 (abril 1942), p. 9.

«1395-1859-1942. Tres èpoques dels Jocs Florals. El temps dels primers jocs», *Full Català*, núm. 8-9 (maig-juny 1942), p. 3-4.⁹

«Qüestions de llenguatge: La *Grammaire catalane* de Pompeu Fabra», *Full Català*, núm. 10 (juliol 1942), p. 4 i 10.

«Un ideal digne dels nous temps», *Full Català*, núm. 10 (juliol 1942), p. 6.

«Joffre, un mariscal català», *Full Català*, núm. 11 (agost 1942), p. 3.

«Qüestions de llenguatge: la naturalitat i la correcció», *Full Català*, núm. 11 (agost 1942), p. 10.

«Qüestions de llenguatge: les contraccions catalanes», *Full Català*, núm. 12 (setembre 1942), p. 4.

«Damià Campeny», *Full Català*, núm. 13 (octubre 1942), p. 7.

8. En el número anterior de la publicació, núm. 5 (febrer 1942), a la pàgina 4, avisa que en el número que ve hi haurà una secció filològica a càrrec de Joan Sales. Les anotarem, tot i que són sense signar o amb les inicials J. S. Com no hi ha cap indicació de canvi d'encarregat de la secció, donem com autor a Joan Sales en totes aquestes col·laboracions. En aquesta secció apareguda per primera vegada hi ha una nota final «Consultori» que explica: «Tot dubte que tinguin els nostres lectors, poden comunicar-lo a aquesta secció del periòdic. Admetrem gustosament correspondència sobre punts gramaticals.»

9. Tot i que no són signats, hi ha en aquest número monogràfic dedicat als Jocs Florals, uns textos que ben possiblement són de Joan Sales: «Els trobadors», «Els Jocs Florals de Tolosa» i els solts dedicats a Bernat de Ventadorn, Bertran de Born, el Marquès de Santillana, Guillem de Berguedà i Jofre Rudel.

«Les lletres. *L'estel sobre el mur* d'Agustí Bartra», *Full Català*, núm. 14 (novembre 1942), p. 7.

«Qüestions de llenguatge: règim dels complements directe i indirecte», *Full Català*, núm. 15 (desembre 1942), p. 6.

«Llibres en català a Mèxic: [Recensió de *Retorn* de Josep M. Poblet i *El futur de Catalunya* de Jordi Arquer]», *Quaderns de l'Exili*, núm. 1 (setembre 1943), p. 4.

«Monsenyor», *Quaderns de l'Exili*, núm. 2 (octubre 1943), p. 15.

«Llibres en català a Mèxic: [Recensió de *Diari d'un refugiat* de Roc d'Almenara]», *Quaderns de l'Exili*, núm. 3 (novembre 1943), p. 4.

«Terra de lleialtat», *Quaderns de l'Exili*, núm. 3 (novembre 1943), p. 12.

«Llibres en català a Mèxic: [Recensió de *Les petites antologies catalanes* de l'editor Bartomeu Costa-Amic]», *Quaderns de l'Exili*, núm. 4 (desembre 1943), p. 4.

«Serra Hunter», *Quaderns de l'Exili*, núm. 5 (gener-febrer 1944), p. 3-4. Reproduït a *Els Quaderns de l'Exili*, Barcelona: Barcelonesa d'edicions, 1994, p. 104-107.

«Contra alguns errors divulgats», *Quaderns de l'Exili*, núm. 5 (gener-febrer 1944), p. 7. Reproduït a *Els Quaderns de l'Exili*, Barcelona: Barcelonesa d'edicions, 1994, p. 108-112.

«Antoni de Capmany i la marina nacional», *Quaderns de l'Exili*, núm. 7 (maig-juny 1944), p. 3-4.

«Llibres en català a Mèxic: [Recensió de *Músiques d'oboè* de Jaume Tarrades]», *Quaderns de l'Exili*, núm. 8 (juliol-agost 1944), p. 4.

«Llegenda i veritat de Roderic de Borja», *Quaderns de l'Exili*, núm. 8 (juliol-agost 1944), p. 13-14.

«Roderic de Borja va ser un gran Papa», *Quaderns de l'Exili*, núm. 9 (setembre-octubre 1944), p. 13 i 15.

«*La novel·la del besavi* del doctor Agustí Pi-Sunyer», *Quaderns de l'Exili*, núm. 11 (gener-febrer 1945), p. 5.

«Llibres en català a Mèxic: [Recensió de *Els primers romàntics del paísos de llengua catalana* J. M. Miquel i Vergés]», *Quaderns de l'Exili*, núm. 11 (gener-febrer 1945), p. 7-8.

«Els òrsides», *Quaderns de l'Exili*, núm. 12 (març- abril de 1945), p. 8-10 i 12.¹⁰ Reproduït com a segona part de Miquel Costa, *Converses i dites de Martí Rialp*, Barcelona: Club Editor, 1989, p. 137-152.

«Els néts d'Hèrcules i Hesperis», *Quaderns de l'Exili*, núm. 13 (maig-juny 1945), p. 5-6. Signat amb el pseudònim Masades de Segura.¹¹ Reproduït a *Els Quaderns de l'Exili*, Barcelona: Barcelonesa d'edicions, 1994, p. 113-119.

«El senyor Oliver, de Sabadell», *Quaderns de l'Exili*, núm. 13 (maig-juny 1945), p. 15.

«Les guerres del francès i la Renaixença literària», *Quaderns de l'Exili*, núm. 14 (juliol-agost 1945), p. 3-4. Reproduït a *Els Quaderns de l'Exili*, Barcelona: Barcelonesa d'edicions, 1994, p. 120-127.

«De Miquel Servet a la bomba atòmica», *Quaderns de l'Exili*, núm. 15 (setembre-octubre 1945), p. 1-2 i 10.

«La Renaixença militar», *Quaderns de l'Exili*, núm. 15 (setembre-octubre 1945), p. 13-14.

«El profeta de Portlligat», *Quaderns de l'Exili*, núm. 17 (desembre 1945), p. 13-15. Signat amb el pseudònim de Masades de Segura.

«La *Miscel·lània Fabra*», *Quaderns de l'Exili*, núm. 18 (gener-març 1946), p. 15 i 10.

«[Carta de Sales i Ferran de Pol a Avel·lí Artís]», *Quaderns de l'Exili*, núm. 18 (gener-març 1946), p. 16.

10. Aquest article tingué una resposta de Jordi Arquer: «Notes sobre l'orsisme», *Germanor*, any xxxiv, núm. 500 (octubre 1945), p. 19-25.

11. Segons les informacions de Núria Folch i Pi, vídua de l'escriptor, són de Joan Sales els articles de *Quaderns de l'Exili* signats com a Masades de Segura i Marc Vallès, i molts dels no signats: la majoria d'editorials, molts «Arrels de la nostra fe» i moltes notes que s'hi publiquen.

«En Guimerà i la Renaixença Militar: el camp d'espases», *Quaderns de l'Exili*, núm. 19 (abril-maig 1946), p. 3.

«L'estètica guimeraniana», *Quaderns de l'Exili*, núm. 19 (abril-maig 1946), p. 12. Signat amb el pseudònim de Masades de Segura.

«Potser que prou 'cultura'», *Quaderns de l'Exili*, núm. 20 (juny 1946), p. 3-4.

«Els Estudis Generals del Principat, València i les Illes», *Quaderns de l'Exili*, núm. 20 (juny 1946), p. 5. Signat amb el pseudònim de Masades de Segura.

«La Reforma Universitària a la Facultat de Filosofia i Lletres», *Quaderns de l'Exili*, núm. 20 (juny 1946), p. 10. Signat amb el pseudònim de Marc Vallès.

«Llibres en català a Mèxic. Els 'clàssics catalans' de l'editor Bartomeu Costa-Amic. [Poesies d'Auzias March]», *Quaderns de l'Exili*, núm. 21 (juliol 1946), p. 12.

«Siguem galants i pràctics», *Quaderns de l'Exili*, núm. 22 (agost 1946), p. 6-7.

«Cinquantenari del cinematògraf: l'ombra de l'arengada o una llança a favor del cine ase», *Quaderns de l'Exili*, núm. 22 (agost 1946), p. 11-12 i 14. Signat amb el pseudònim de Masades de Segura.

«A Sírius en tartana», *Quaderns de l'Exili*, núm. 22 (agost 1946), p. 15. Signat amb el pseudònim de Marc Vallès.

«Llibres en català a França. Recensió de *L'Urgell* d'Enric Brufau, *Història de coneguts* de Rafael Tasis i *El canvi de Catalunya* de Baptista Xuriguera», *Quaderns de l'Exili*, núm. 23 (setembre 1946), p. 7. Signat amb les inicials M. de S., el pseudònim de Masades de Segura.

«Manuel G. Alba», *Quaderns de l'Exili*, núm. 24 (octubre-desembre 1946), p. 3-4. Signat amb el pseudònim de Masades de Segura.

«Els isabelins», *Quaderns de l'Exili*, núm. 24 (octubre-desembre 1946), p. 5-8.

«En Bosch-Gimpera», *Quaderns de l'Exili*, núm. 25 (gener-febrer 1947), p. 3-5.

«Resum i extrets de *La formación de los pueblos de España* [d'En Bosch-

Gimpera]», *Quaderns de l'Exili*, núm. 25 (gener-febrer 1947), p. 5-8. Signat amb les inicials J. S. [Joan Sales].

«Llibres en català a Mèxic. Centenaris de Narcís Oller i Jaume Collell», *Quaderns de l'Exili*, núm. 26 (març-abril 1947), p. 10. Signat amb les inicials M. de S., el pseudònim de Masades de Segura .

«Gravats populars montserratins», *Quaderns de l'Exili*, núm. 26 (març-abril 1947), p. 23-24. Signat amb el pseudònim de Marc Vallès.

«La batalla del Bruc», *Quaderns de l'Exili*, núm. 26 (març-abril 1947), p. 25.

«El temps presoner [ressenya a *El descrèdit de la realitat*, de Joan Fuster]», *Cap d'any 1956*, col·lecció Raixa, Palma de Mallorca: Moll, 1955, p. 153-165.

«Hem guanyat una gran batalla», *Diàleg*, núm. 1, any I (novembre 1962), p. 12. Signat amb el pseudònim de Joaquim Vallès.

«El despertar de València», *Diàleg*, núm. 2, any I (juliol 1963), p. 6-7. Signat amb el pseudònim de Joaquim Vallès.

Respostes a l'«Enquesta als editors catalans», *Serra d'Or*, núm. 3 (març 1961) p. 16.

Respostes a l'«Enquesta als escriptors catalans: Narradors», *Serra d'Or*, núm. 6 (juny 1961), p. 16-17.

«El lector diu... Comentant una crítica», *Serra d'Or*, núm. 12 (desembre 1962), p. 1.

«Joan Sales» dins «Nou escriptors ens diuen com són i el dibuixant 'Gin' els interpreta», *Tele-Estel*, núm. 144 (18 d'abril de 1969), p. 14.

«El lector diu... *Incerta glòria*», *Serra d'Or*, núm. 125 (febrer 1970), p. 2

«[Respostes a] Valoració i record [de l'Entronització]», *Serra d'Or*, núm. 211 (abril 1977) p. 60.

«Màrius Torres i la guerra», *Quaderns de Ponent*, núm. 3-4 (hivern 1983), p. 71-76.

«Una traducció inacabada de *La nit transparent*», *Serra d'Or*, núm. 296 (maig 1984), p. 33.

Editorials de *Quaderns de l'Exili* atribuïts¹²

«Retorn al punt de partida», *Quaderns de l'Exili*, núm. 2 (octubre 1943), p. 1-2; «Cavallerisca i marítima», *Quaderns de l'Exili*, núm. 7 (maig-juny 1944), p. 1-2; «Al cap d'un any què volem, què ens proposem», *Quaderns de l'Exili*, núm. 9 (setembre-octubre 1944), p. 1-2 i 4; «València la clara», *Quaderns de l'Exili*, núm. 10 (novembre-desembre 1944), p. 1-2;¹³ «1845-1945», *Quaderns de l'Exili*, núm. 13 (maig-juny 1945), p. 1-2; «La nostra guerra», *Quaderns de l'Exili*, núm. 14 (juliol-agost 1945), p. 1; «En Guimerà, màxim precursor», *Quaderns de l'Exili*, núm. 19 (abril-maig 1946), p. 1-2; «1941-1946: un lustre. Els *Quaderns de l'Exili* a l'exili», *Quaderns de l'Exili*, núm. 24 (octubre-desembre 1946), p. 1-2; «L'ocupació universitària», *Quaderns de l'Exili*, núm. 20 (juny 1946), p. 1-2; «1936-1946: una dècada. Advertiment als botiflers», *Quaderns de l'Exili*, núm. 21 (juliol 1946), p. 1-2; «Una pàtria i una llar», *Quaderns de l'Exili*, núm. 22 (agost 1946), p. 1-2; «L'Etnos ibèrica», *Quaderns de l'Exili*, núm. 25 (gener-febrer 1947), p. 1-2 i «El nostre Sinaí», *Quaderns de l'Exili*, núm. 26 (març-abril 1947), p. 1-2.

12. Quan es va fer l'edició facsímil de *Quaderns de l'Exili*, i Ferran de Pol preparava un article sobre la revista, li va preguntar a Sales qui o quins havien escrit els editorials de tots els números. Sales li va enviar una nota manuscrita (dins la carta del 30 d'abril de 1982) on tractava d'adjudicar l'autor o els autors a cadascun dels editorials. Inventarie els que són adjudicats a Joan Sales.

13. «És escrit en valencià però em penso que el vaig conjuminar jo, pot ser ajudat per en [Ernest] Guasp», segons la carta de Joan Sales a L. Ferran de Pol (30 d'abril de 1982).

4. Pròlegs,¹⁴ estudis històrics i literaris i col·laboracions en volums

«El ciutadà», *En memòria de Manuel González i Alba, mort el 6 d'octubre del 1934*, Valls: Eduard Castell impressor, 1936, p. 31-36.

«El llenguatge de Verdaguer i la present edició», Jacint Verdaguer, *L'Atlàntida*, prefaci de J. M. Miquel i Vergés, Mèxic: Catalonia, 1945, p. 29-35.¹⁵

«Catalonian literature», *Columbia Dictionary of Modern European Literature*, Nova York: Colombia University press, 1947, p. 152-157.

«Pròleg a l'edició mexicana del *Canigó*» i «Mètode de transcripció i anotació del text», Jacint Verdaguer, *Canigó*, Mèxic: Edicions de la Biblioteca Catalana, 1948, p. 7-45 i 46-51.

«Pròleg», *Rondalles [populars] gironines i valencianes*, il·lustracions en color d'Elvira Elias, pròleg, tria, adaptació del text i vocabulari per Joan Sales, Barcelona: Ariel, 1951, p. 7-9.

«Pròleg», *Rondalles d'ahir i d'avui*, il·lustracions de Montserrat Casanova; pròleg, tria i adaptació del text i vocabulari per Joan Sales, Barcelona: Ariel, 1952, p. 5-7.

«Notícia biogràfica [de Màrius Torres]», Màrius Torres, *Poesies*, 3a ed. augmentada amb 30 poemes inèdits, prefaci de Carles Cardó, Barcelona: Ariel, 1953, p. 9-36.¹⁶

14. No incloc entre aquests pròlegs els escrits per Joan Sales per a les seues obres.

15. Aquesta edició va provocar un joc creuat d'opinions entre Sales i Joan Oliver. Primer Oliver va fer una ressenya a *Germanor*, núm. 500 (octubre 1945), p. 31-32 que va ser contestada per Joan Sales a la part final de l'article «La *Miscel·lània Fabra*», *Quaderns de l'Exili*, núm. 18 (gener-març 1946), p. 10. Finalment Oliver respon en «Un article dels *Quaderns de l'Exili*», *Germanor*, núm. 508-509 (juny-juliol 1946), p. 51. També Alfons Serra-Baldó en va fer una ressenya llarga en «Una nova edició de *L'Atlàntida*», *Revista de Catalunya*, núm. 103 (juliol-setembre 1947), p. 280-286.

16. En la quarta edició (Ariel, 1964) la «Notícia biogràfica [de Màrius Torres]» ocupa les p. 7-71 i hi ha una «[Nota] Apèndix a la 4a ed.» en la p. 189 signada per J. S. A partir de la cinquena edició desapareixen els textos de Sales i Cardó.

«De Carles Riba a Màrius Torres», *Homenatge a Carles Riba*, Barcelona: Janés i Olivé, 1954, p. 301-310.

«Nota de l'adaptador», *Tirant el Blanc*, pròleg de Ferran Soldevila, 120 dibuixos i aquarel·les d'Elvira Elias, adaptació i vocabulari de Joan Sales, Barcelona: Ariel, 1954, p. 11.¹⁷

«Nota a *Incerta glòria*», Barcelona: Club Editor, 1956, p. 5. Reproduït a *L'altra cara de la llengua*, X. Pericay (ed.), Barcelona: Empúries, 1987, p. 82.

«Advertiment del traductor a *El Crist de nou crucificat*», Barcelona: Club Editor, 1959, p. 11-12. Reproduït a *L'altra cara de la llengua*, X. Pericay (ed.), Barcelona: Empúries, 1987, p. 104-105.

«Pròleg», Ferran Soldevila, *L'aprenent de suïcida. Comèdia en tres actes seguida de L'Amador de la gentilesa*, Palma de Mallorca: Moll, 1961, p. 7-10.

«Nota dels editors catalans», Fedor Dostoievski, *Els germans Karamàzov*, Barcelona: Club dels Novel·listes, 1961, p. 7-9. Reproduït fragmentàriament a *Cent anys de traducció al català (1891-1990)*. *Antologia*, a cura de M. Bacardí, J. Fontcuberta i F. Parcerisas, Vic: Eumo, 1998, p. 181-183.

«Nota dels editors», Llorenç Villalonga, *Bearn*, Barcelona: Club Editor, 1961, p. 9-14.¹⁸

«*Madame Bovary, Salammbô* y Flaubert» i «Notas», Gustave Flaubert, *Madame Bovary. Salammbô*, Barcelona: Vergara, 1962, p. 9-75 i 945-955.

«Pròleg a la segona edició», Mercè Rodoreda, *La plaça del diamant*, Barcelona: Club Editor, 1964, p. 7-12.¹⁹

17. Aquesta nota de l'adaptador desapareix en las següents edicions i reapareix en la quarta.

18. Hi ha pròlegs nous i afegits al de la primera, a la segona (1964), i quarta (1969) edicions.

19. «Pròleg a la 3a edició» (1965), p. 13-16. A partir del «Pròleg a la 4a edició» (1967), hi ha una repaginació: 2a, p. 5-10, 3a, p. 11-14, 4a, p. 15, «Pròleg a la 5a edició» (1967), p. 16-17, «Una mica d'història de *La plaça del diamant* amb motiu de la 26a edició» (1982), p. 11-18 i «Epíleg», 31a edició (1989).

«Una traducció inacabada de *La nit transparent*», *Miscel·lània Cardó*, Barcelona: Ariel, 1962, p. 63-64. Reproduït a *Serra d'Or*, núm. 296 (maig 1984), p. 33.

«Pròleg del traductor català» i «Sobre la transcripció dels topònims», Loís Delluc, *El garrell*, Barcelona: Club Editor, 1963, p. 7-33 i p. 33.

«Nota sobre aquesta traducció catalana», François Mauriac, *Thérèse Desqueyroux*, Barcelona: Vergara, 1963, p. 149-150. 2a ed. Proa, 1985.

«Pròleg a la tercera edició», Josep Maria Folch i Torres, *Joan Endal*, Barcelona: Selecta, 1964, p. 9-23.

«Pròleg a la quarta edició», Llorenç Villalonga, *Mort de dama*, Barcelona: Club Editor, 1965, p. 5-46.²⁰

«Nota dels editors», J. D. Salinger, *L'ingenu seductor*, versió catalana de Xavier Benguerel, Barcelona: Club Editor, 1965, p. 7-8.

«Pròleg», Ramona Via, *Nit de reis: diari d'una infermera de 14 anys*, Barcelona: Club Editor, [1966], p. 7-9.

«Pròleg a la vuitena novel·la de Villalonga», Llorenç Villalonga, *La Lulú o La princesa que somreia a totes les conjuntures*, Barcelona: Club Editor, 1970, p. 7-11.

«Pòrtic», Joan Arús i Colomer, *Les veus de la nit*, Castellar del Vallès: Artigrafia, 1971, p. 9-10.

«De l'editor a l'autor», Sebastià Juan Arbó, *L'espera*, Barcelona: Club Editor, 1967, p. 13-29.

«Nota de l'editor», Llorenç Villalonga, *La gran batuda*, Barcelona: Club Editor, 1968, p. 7-8.

«Pròleg de l'editor», Llorenç Villalonga, *La marquesa de Pax i altres disbarats*, Barcelona: Club Editor, 1975, p. 11-13.

«Pròleg de l'editor. Uns comentaris al marge d'aquest llibre», Joan Coromines, *Lleures i converses d'un filòleg*, Barcelona: Club Editor,

20. En les edicions posteriors hi ha canvis de paginació i dos textos prologals nous: «Afegit a la sisena edició», p. 46 i «Pròleg a la setena edició» (1971), p. 47-50.

1971, p. 7-20. Reproduït fragmentàriament en *L'altra cara de la llengua*, X. Pericay (ed.), Barcelona: Empúries, 1987, p. 164-178.

«Introducción», Gustave Flaubert, *Madame Bovary. Costumbres provincianas*, Barcelona: Planeta, 1982, p. 9-32.²¹

«Unes paraules prèvies en aquesta edició facsímil dels *Quaderns de l'Exili*», *Quaderns de l'Exili. Mèxic 1943-1947*, Barcelona: Estudis Nacionalistes, 1982, p. 5-8. Reproduït a *Els Quaderns de l'Exili*, Barcelona: Barcelonesa d'edicions, 1994, p. 11-28.

Els Quaderns de l'Exili, Barcelona: Barcelonesa d'edicions, 1994, p. 11-28 i 104-127.²²

5. Adaptacions, antologies i edicions

Màrius Torres, *Poesies d'en Màrius Torres*, Coyoacán (Mèxic): Quaderns de l'Exili, 1947.²³

Enric Prat de la Riba, *La nacionalitat catalana*, Mèxic: Edicions de la Biblioteca Catalana, 1947.

Jacint Verdaguer, *Canigó: poema*, Mèxic: Edicions de la Biblioteca Catalana, Costa-Amic editor, 1948. Transcripció, pròleg i notes.

21. Aquesta nova edició té un pròleg signat per Sales a l'octubre de 1981 i l'acompanya una cronologia i una bibliografia de Flaubert en espanyol sense signar.

22. Conté, a més dels treballs de Josep M. Ametlla, Raimon Galí i Ferran de Pol, els següents tres articles de Joan Sales: «Serra Hunter», *Quaderns de l'Exili*, núm. 5 (gener-febrer 1944), p. 3; «Contra alguns errors divulgats», *Quaderns de l'Exili*, núm. 5 (gener-febrer 1944), p. 7 i «Els nêts d'Hèrcules i Hesperis». *Quaderns de l'Exili*, núm. 13 (maig-juny 1945), p. 5-6 i «Les guerres del francès i la Renaixença literària», *Quaderns de l'Exili*, núm. 14 (juliol-agost 1945), p. 3-4. A més, també s'hi reproduceix «Unes paraules prèvies en aquesta edició facsímil dels *Quaderns de l'Exili*», *Quaderns de l'Exili. Mèxic 1943-1947*, Barcelona: Estudis Nacionalistes, 1982, p. 5-8.

23. La primera edició a Catalunya de les *Poesies* és també a cura de Joan Sales i és editada per Llibres de l'Óssa Menor. També ho són les edicions tercera i quarta a l'editorial Ariel, en 1953 i 1963.

Rondalles escollides de Ramon Llull, Mistral i Verdaguer, pròleg de Carles Riba, il·lustracions d'Elvira Elias, tria i adaptació del text i vocabulari per Joan Sales, Barcelona: Ariel, 1949.

Rondalles escollides de Guimerà, Caseponce i Alcover, il·lustracions Elvira Elias, tria i adaptació del text i vocabulari per Joan Sales, Barcelona: Ariel, 1950.

Rondalles [populars] gironines i valencianes, il·lustracions en color d'Elvira Elias, pròleg, tria, adaptació del text i vocabulari per Joan Sales, Barcelona: Ariel, 1951.

Rondalles d'ahir i d'avui, il·lustracions de Montserrat Casanova, pròleg, tria i adaptació del text i vocabulari per Joan Sales, Barcelona: Ariel, 1952.²⁴

Ferran Soldevila, *Historia de España*, versió castellana, edició il·lustrada, pies de grabados e índice alfabético por J. Sales, 8 volums, Barcelona: Ariel, 1952-1959.²⁵

Tomàs de Kempis, *La imitació de Jesucrist*, versió catalana d'Emili Vallès, pòrtic per Aureli M. Escarré, introducció per Garsias M. Colombàs Llull, edició a cura de J. Sales, Barcelona: Ariel, 1954.

Història dels catalans, dirigida per Ferran Soldevila, edició il·lustrada, recerca i tria de les il·lustracions, epígrafs i índexs per Joan Sales, volums 1-3 i 5, Barcelona: Ariel, 1961-1970.

Joan Salvat-Papasseit, *Poesies*, esbós biogràfic per Tomas Garcés, introducció a la poesia de Salvat per Joan Fuster, il·lustracions per Josep Guinovart, transcripció de J. Sales, Barcelona: Ariel, 1962.

La Flor romanial: rondalla de Mallorca, adaptada per Joan Sales, dibuixos Fina Rifà, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1982.

24. Conté «La filla del rei d'Hongria», una rondalla mallorquina del segle XIV, «El cas d'en Pere Boter», una rondalla catalana del segle XVII i «El Nadal del Raboseta», una rondalla valenciana del segle XX.

25. Segons Núria Folch, com no era permès d'editar-la en català, aleshores Joan Sales va aprofitar l'ocasió de fer conèixer als castellanoparlants una visió catalana d'Espanya. Els peus de gravat eren com una història paral·lela.

Contes d'ahir i d'avui, introd. de N. Folch, pròleg de J. Sales, Barcelona: Club Editor Jove, 1986. 2a ed. 1996.²⁶

Edicions atribuïdes²⁷

Carles Cardó, *Càntic nou: poemes religiosos* (1951), *L'Evangelí d'avui* (1954),²⁸ *Emmanuel: estudi sobre Jesucrist* (1955), *El Diàleg interior* (1956), *La nit transparent* (1957) i *La moral de la derrota i altres assaigs* (1959).²⁹

6. Traduccions

En castellà:

Gustave Flaubert, *Madame Bovary. Salambó*, Barcelona: Vergara, 1962.³⁰

Pearl S. Buck, *Los hijos prohibidos*, Barcelona: Ferma, [1967].

26. Conté els mateixos contes que *Rondalles d'ahir i d'avui*, amb un vocabulari final sense el nom d'autor i cap il·lustració.

27. Les obres de Cardó a Ariel van ser preparades per Sales segons el testimoni de Núria Folch i Pi, tanmateix no apareix el seu nom entre els crèdits de la publicació per diferents motius.

28. La compilació de sermons i d'articles la va fer Joan Sales a diverses biblioteques i arxius, segons el testimoni de Núria Folch i Pi.

29. Aquest volum va ser pòstum perquè en Cardó va morir en 1958. Segons explica Núria Folch, el pròleg explicatiu de l'obra és signat pels editors i no per Joan Sales perquè la censura imposà en el text «guerra d'alliberació». En aquesta col·lecció falta el volum *L'histoire spirituelle des Espagnes*, que només pogué editar-se en català vint anys després a l'editorial Claret.

30. Aquesta traducció castellana de *Madame Bovary* ha tingut diverses edicions posteriorment en diferents editorials, per exemple, Gustave Flaubert, *Madame Bovary: costumbres provincianas*, Barcelona: Planeta: 1990; *Madame Bovary*, Barcelona: RBA, 1999. *Salambó*, però, només es va publicar la traducció espanyola de Sales en aquesta editorial. També segons apunten altres fonts, durant l'exili mexicà, va traduir *Bouvard et Pécuchet*, però no es té constància que es publicara. Vid. Marta Pascual, «Joan Sales: la traducció com a treball de reescriptura», http://www.pencatala.cat/ctdl/traductors/joan_sales/.

En català:

Aurora Bertrana, *Entre dos silencis*, Barcelona: Club dels Novel·listes, 1958.³¹

Nikos Kazantzaki, *El Crist de nou crucificat*, Barcelona: Club dels Novel·listes, 1959. 2a ed. 1994.

Fedor Dostoievski, *Els germans Karamàzov*, Barcelona: Club dels Novel·listes, 1961.³²

Loís Delluc, *El garrell*, Barcelona: Club Editor, 1963. 2a ed. Club Editor/Kapel, 1984.

François Mauriac, *Thérèse Desqueyroux*, traducció i nota final de Joan Sales, Barcelona: Vergara, 1963. 2a ed. Proa, 1985.

7. Entrevistes amb Joan Sales

Anònim, «Instantànies. Joan Sales», *Avui* (10 de gener de 1982), p. 32.

«Qüestionari: Joan Sales i Vallès», *Nova Veu d'Unió Democràtica de Catalunya* (22 de juliol de 1983), p. 15.

Badosa, Enrique, «Joan Sales está preparando otra creación novelística», *El Noticiero Universal* (13 d'octubre de 1982), p. 32.

Bartomeus, Antoni, «Visita a Joan Sales», *Tele-Estel*, núm. 174 (20 de febrer de 1970), p. 26-27.

Busquets i Grabulosa, Lluís, «Joan Sales, pelegrí d'una glòria eterna», «Cap de setmana», suplement d'*El Correo Catalán*, núm. 159 (25 de febrer de 1978), p. 17-18. Reeditat dins *Plomes catalanes contemporànies*, Barcelona: Caixa d'Estalvis de Catalunya / Edicions del Mall, 1980, p. 65-72.

—«J. Sales o «fer país» entre el drama i la tragèdia», *Foc Nou, revista al servei dels cristians*, núm. 82 (febrer 1981), p. 28-31.

31. Segons va anotar Bertrana, Sales havia traduïda la novel·la al català des de l'original castellà. Així ho explica Marta Pascual en «Joan Sales: la traducció com a treball de reescriptura», *ibídem*.

32. Fedor Dostoievski, *Los hermanos Karamazov*, Barcelona: Grans Èxits, DL, 1996.

Cruset, José, «Joan Sales: un humanísimo monólogo espiritual», *La Vanguardia Española* (23 d'octubre de 1969), p. 54.

Del Arco, «Mano a Mano: Joan Sales», *La Vanguardia Española* (27 de gener de 1970), p. 29.³³

Farreras, Martí, «La gloria cierta de *Incerta glòria*», *Tele-Exprés* (7 de desembre de 1968).

Ibarz, Mercè, «La reedició de *Quaderns de l'Exili*, record d'una revista de combat», *Avui* (2 de maig de 1982), p. 25.

—«El pensament fermat de Joan Sales», *L'Avenç*, núm. 67 (gener 1984), p. 12-17.

A. G., M. «Los ganadores. Joan Sales: *Incierta glòria*», *La Vanguardia* (16 d'octubre de 1968), p. 31.

Rendé i Masdeu, Joan, «Joan Sales en el combat literari», *Avui* (9 de novembre de 1980), p. 25.

Saladrigas, Robert, «Monólogo con Joan Sales», *Destino* (14 de març de 1970), p. 62.

S. B., Ll. «La entrevista de hoy: Conversación con el autor de *Incerta glòria*», *La Vanguardia* (27 de gener de 1966).

Santacana, Robert, «Joan Sales: 'Verdaguer tuvo una actitud indecisa, como la de Mistral'. Quince preguntas», *Diario de Barcelona* (2 de desembre de 1972), p. 4.

Tarragona, Josep Maria, «Una conversación con Joan Sales», *Nuestro Tiempo*, núm. 348-349 (Navarra, juny-juliol 1983), p. 50-55.

33. En aquesta entrevista breu, Sales clarament parla de les multes que li han imposat: «El importe del premio, setenta mil pesetas, equivale aproximadamente a las multas que me han ido imponiendo a lo largo de muchos años.» Això va desencadenar una sèrie de cartes al director, a favor i en contra. Al llarg de la de la setmana següent i la primera setmana de febrer inclosa una carta del mateix Sales: «Precisiones personales», *La Vanguardia* (4 de febrer de 1970).